

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КАФЕДРА ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ТА ЮРИДИЧНИХ
ДИСЦИПЛІН ФАКУЛЬТЕТУ № 6**

РОБОЧА ПРОГРАМА

**з навчальної дисципліни «Методологія права»
обов'язкових компонент освітньої програми
другого (магістерського) рівня вищої освіти**

081 Право (правозастосування)

**Харків
2023**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 25.09.2023 р. № 8

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 25.08.2023 р. № 5

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 22.09.2023 р. № 8

Розглянуто на засіданні кафедри фундаментальних та юридичних дисциплін факультету № 6 (протокол від 18.08.2023 № 8).

Розробники:

1. Професор кафедри фундаментальних та юридичних наук факультету № 6 ХНУВС, кандидат юридичних наук, доцент Погрібний І.М.
2. Завідувач кафедри фундаментальних та юридичних наук факультету № 6 ХНУВС, кандидат юридичних наук, доцент Холод Ю.А.
3. Доцент кафедри фундаментальних та юридичних наук факультету № 6 ХНУВС, кандидат юридичних наук, доцент Волошенко О.В.

Рецензенти:

1. Професор кафедри міжнародного права Харківського національного університету ім. В. М. Каразіна, доктор юридичних наук, професор Гавриленко О. А
2. Завідувач кафедри теорії та історії держави і права факультету № 1 ХНУВС, кандидат історичних наук, доцент Логвиненко І. А.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Шифри та назви галузі знань, код та назва спеціальності, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – <u>2</u> Загальна кількість годин – 60 Кількість тем – <u>5</u>	08 Право (шифр галузі) (назва галузі знань) 081 Право (код спеціальності) (назва спеціальності) другий (магістерський) рівень вищої освіти	Навчальний курс 1 Семестр 1 Види контролю: залік
Розподіл навчальної дисципліни за видами занять:		
Денна форма навчання:	Заочна форма навчання:	
Лекції – 10 годин; Семінарські заняття – 10 годин; Самостійна робота – 40 годин;	Лекції – 4 години; Семінарські заняття – 4 години; Самостійна робота – 52 години;	

3. Мета та завдання вивчення дисципліни „Методологія права”

Мета навчальна дисципліна „Методологія права” має на меті ознайомлення слухачів магістратури з закономірностями розвитку виникнення, розвитку та функціонування права у контексті того чи іншого методологічного підходу.

Основними завданнями вивчення дисципліни „Методологія права” є:

- 1) засвоєння методів та методологічних підходів до вивчення державно-правових явищ;
- 2) формування самостійного мислення, навичок аналізу державно-правових явищ;
- 3) формування понятійного апарату, що використовується у різних

доктринах права, та вміння їм користуватися;

- 4) поглиблення знань прикладного характеру;
- 5) розвиток загально - правової культури слухача магістратури, подолання прагматичної, вузькоспеціальної підготовки майбутнього юриста-фахівця у відповідності до концепції гуманітарної освіти в Україні.

Міждисциплінарні зв'язки "Теорія держави і права", "Філософія права", "Політологія", "Соціологія", "Конституційне право" тощо. Методологія права закладає фундамент загальної юридичної культури, юридичного мислення, формує наукову базу юридичного світогляду.

Згідно з вимогами освітньої програми студенти повинні:

знати:

- 1) еволюцію і тенденції розвитку доктрин права та відповідних методологічних підходів до розуміння державно - правових явищ;
- 2) систему підходів, методів і способів наукових досліджень державно-правових явищ;
- 3) теоретичні засади використання підходів, методів і способів наукових досліджень державно-правових явищ;
- 4) прикладні засади застосування підходів, методів і способів наукових досліджень державно-правових явищ;
- 5) зв'язок методології соціального пізнання зі світоглядом, переконаннями та установками дослідника.

вміти:

- 1) розкривати дійсну сутність державно-правових явищ, розуміти їх соціальне призначення;
- 2) на підставі засвоєння основних юридичних понять і категорій у контексті того чи іншого методологічного підходу викладати власне розуміння державно-правових явищ;
- 3) формулювати складні юридичні поняття і категорії з подальшим їх використанням при поглибленому вивченні галузевих дисциплін, проведенні відповідних наукових досліджень;
- 4) безпомилково застосовувати правові приписи при виконанні своїх службових повноважень;
- 5) на основі глибокого засвоєння основних принципів права і законності, додержуватись її вимог при забезпеченні правопорядку у суспільстві.
- 6) виконувати службові завдання і правовиховні функції з метою подолання правового нігілізму у громадян;
- 7) беручи участь у процесі поширення правових знань серед населення формувати у громадян повагу до права і закону;
- 8) здійснюючи правову допомогу громадянам, формувати у них повагу до органів внутрішніх справ.

3. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Методологія правознавства

Поняття юридичної науки та її структура. Функції юридичної науки. Зміст та структура юридичної науки. Юриспруденція як система юридичних наук. Об'єкт та предмет юриспруденції. Поняття методології як загальнонаукового феномена. Методологія юриспруденції. Загальнонаукова методологія і методологія права. Поняття та зміст світогляду, типу юридичного наукового мислення, юридичної наукової парадигми. Методологічні підходи юриспруденції. Методи юриспруденції: види та зміст.

Тема 2. Методологічні функції філософії права

Відбиття та право. Історичне та логічне в праві. Конкретне та абстрактне в праві. Явище та сутність у праві. Зміст та форма в праві. Структура й елементи в праві. Окреме і загальне в праві. Ціле і частина в праві. Системність, систематизація і право. Дійсність, можливість і право. Мета та засіб у праві.

Тема 3. Методологія правотворчості, систематизації джерел права

Законодавча техніка. Правила законодавчої стилістики. Правила законодавчої логіки. Юридична термінологія. Види юридичних термінів. Правові презумпції. Правові фікції. Юридичні конструкції. Способи (прийоми) викладення норм права. Способи систематизації законодавства.

Тема 4. Методологія мови законодавства

Особливості мови закону. Поняття юридичного терміна, його основні риси. Класифікація юридичних термінів. Синоніми й омоніми в тексті нормативного акту. Синонімія юридичних термінів і правовий тезаурус. Спеціалізовані терміни в законі. Техніко-юридичні частини нормативного тексту. Вимоги до вживання юридичних термінів. Єдність юридичної термінології. Системний підхід до правової термінології. Визначення юридичних термінів (нормативні дефініції). Уніфікація й стандартизація юридичних термінів. Термінологічні еталони законодавства. Проблема підвищення інформативності законодавчого тексту.

Тема 5. Методологія тлумачення права

Поняття юридичного тлумачення. Теорії юридичного тлумачення. Способи юридичного тлумачення. Мовний спосіб тлумачення. Логічний спосіб тлумачення. Системний спосіб тлумачення. Історичний спосіб тлумачення. Функціональний спосіб тлумачення.

Тема 6. Методологія юридичної процесуальної форми

Методологічні проблеми теорії юридичного процесу. Генетичні й логічні витoki теорії юридичного процесу. Природа й зміст юридичного процесу. Основні ознаки юридичного процесу. Основні види юридичного процесу. Особливість правотворчого, правозастосовного, контрольного процесу. Процесуальна форма як наукова конструкція. Об'єкт юридичного процесу. Поняття процесуального провадження, його склад. Процесуальні правовідносини, їх основні елементи. Процесуальне доказування. Предмет, способи збирання і закріплення доказів. Процесуальні документи: функції, зміст, основні види. Поняття й основні види стадій юридичного процесу. Поняття процесуального режиму, його склад. Основні структурні елементи процесуального режиму.

Тема 7. Істинність норм права

Методологія необхідності застосування категорії «істинність» до норм права. Поняття істинності норм права. Взаємозв'язок істинності та соціальної цінності норм права. Істинність та ефективність норм права. Істинність та справедливість норм права. Юридична практика як критерій істинності норм права.

Тема 8. Традиції, новації, наступність у праві

Традиції в праві і правова спадщина. Західна традиція права. Старий Завіт, Новий Завіт і право. Правова культура і правова акультурація. Динаміка правової культури. Загальноправовий розвиток і збереження національної правової культури. Поняття наступності у праві. Наступність у праві.

Тема 9. Ціннісний вимір права

Теорія цінностей і право. Правова аксіологія і правові цінності. Категорії «оцінки», «норми» і право. Цінності в праві. Право як цінність. Інструментальна цінність права. Власна цінність права. Соціальна цінність права. Особистісна цінність права. Правовий нігілізм, правовий ідеалізм як оцінне ставлення особи до права.

Тема 10. Соціологічний вимір права

Соціально-юридичний механізм регулювання суспільних відносин. Правова соціалізація особи. Соціологічне забезпечення правотворчості. Соціологія правозастосування. Юридична конфліктологія. Право як інструмент соціального контролю. Методологія юридичного прогнозування. Ефективність норм права, правосвідомість і методологія їх дослідження. Методологія соціально-юридичного дослідження.

Тема 11. Системний підхід до права

Системність права. Норма права як системне утворення. Система права: поняття, структура. Матеріальне і процесуальне право, їх співвідношення. Особливість процесуальних норм права. Публічне і приватне право. Система права і система законодавства, їх співвідношення. Способи систематизації законодавства. Співвідношення національного і міжнародного права. Способи вирішення юридичних колізій. Поняття правової системи, її структура. Система права і правова система, їх співвідношення. Види основних правових систем сучасності

Тема 12. Право як інструмент управління

Поняття соціального і державного управління. Правове регулювання і управління. Взаємозв'язок права і управління. Право і організація управління. Співвідношення правової форми і змісту регульованих відносин. Стимули і обмеження в праві. Правовий режим.

Тема 13. Право і політика. Правова політика

Політика: поняття, види. Політика держави. Політика народу. Право і політика. Правова політика. Види правової політики. Співвідношення права, політики, економіки. Правове регулювання економіки.

Тема 14. Право та інтереси

Соціальна природа інтересу. Зв'язок права та інтересів. Право та інтереси особи. Правове забезпечення інтересів особи, його рівні. Зв'язок інтересів особи з категоріями «права людини», «суб'єктивні права», «законні інтереси». Поняття «права людини», «суб'єктивні права», «законні інтереси», їх співвідношення.

Тема 15. Право і закон

Співвідношення права та закону. Правовий закон: поняття, ознаки. Цінність розрізнення права та закону. Недоліки ототожнення права і закону. Критерії розмежування «правового закону» і «неправового закону». Значення розрізнення права та закону (теоретичне, практичне).

4. Структура навчальної дисципліни

4.1.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни					
	Всього	з них:				
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота
Семестр № 1						
Тема № 1 Методологічні підходи дослідження правової реальності	6	2	2	-	-	4
Тема № 2 Методологічні основи формування понятійного апарату юридичної науки	6	-	2	-	-	4
Тема № 3 Методологія визначення витоків, поняття та сутності права	6		-	-	-	6
Тема № 5 Методологічні основи дослідження юридичних джерел права	6	2	2	-	-	4
Тема № 6 Методологія правотворчості та законодавчої техніки	6	2	-	-	-	4
Тема № 7 Методологічні аспекти процесу реалізації та тлумачення права	6	2	-	-	-	4
Тема № 8 Правове регулювання статусу фізичної особи в Європейському Союзі	6		-	-	-	4
Тема № 9 Методологія механізму правового регулювання у правовій системі України	6	2	2	-	-	4
Тема № 10 Методологія юридичної процесуальної форми	6		2	-	-	6
Всього за семестр № 1:				-	-	
Всього за весь термін навчання:		10	10	-	-	40

4.1.2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин, відведених на вивчення навчальної дисципліни					
	Всього	з них:				
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота
Семестр № 1						
Тема № 1 Методологічні підходи дослідження правової реальності	6	2	-	-	-	4
Тема № 2 Методологічні основи формування понятійного апарату юридичної науки	6	-	-	-	-	6
Тема № 3 Методологія визначення витоків, поняття та сутності права	6	-	-	-	-	6
Тема № 5 Методологічні основи дослідження юридичних джерел права	6	-	2	-	-	6
Тема № 6 Методологія правотворчості та законодавчої техніки	6	2	-	-	-	6
Тема № 7 Методологічні аспекти процесу реалізації та тлумачення права	6	-	-	-	-	6
Тема № 9 Методологія механізму правового регулювання у правовій системі України	6	-	-	-	-	6
Тема № 10 Методологія юридичної процесуальної форми.	6	-	2	-	-	6
Всього за семестр № 1:				-	-	
Всього за весь термін навчання:		4	4	-	-	52

4.1.3. Питання, що виносяться на самостійне опрацювання

Перелік питань до тем навчальної дисципліни		Література:
Тема № 1 Методологічні підходи дослідження правової реальності.		3, с.10-53; 4., с. 3-9; 5, с.4-30; 6, с.5-22; 8, с.5-37; 9, с.6-39; 11, с.5-63;
	1. Еволюція юридичного (правового) позитивізму теорії природного права. 2. Об'єктивізм, суб'єктивізм та інтерсуб'єктивність – методологічні моделі сучасного правознавства.	
Тема № 2 Методологічні основи формування понятійного апарату юридичної науки.		2, с.28-86; 3, с.167-239; 4, с.22-27; 8, с.38-98
	1. Методологія формування нових понять та категорій. 2. Правові поняття та правові категорії як наукові абстракції. 3. Нетипові нормативні приписи. 4. Правові презумпції та фікції.	
Тема №3 Методологія визначення витоків, поняття та сутності права.		4, с. 17-22, 28-33; 7, с.23-47.
	1. Юридичне (об'єктивне та суб'єктивне) право. 2. Властивості права. 3. Сутність права. 4. Правова аксіологія та цінність права. 5. Традиції у праві. Західна традиція права.	
Тема № 4. Методологічні основи дослідження юридичних джерел права.		4, с.22-27; 5, с.51-62
	1. Змістовні та формальні ознаки джерел права. 2. Правовий звичай і правовий прецедент. 3. Правова доктрина. Загальні принципи права. 4. Нормативно-правові договори та їх класифікація.	
Тема №5. Методологія правотворчості та законодавчої техніки.		2, с.87-111; 7, с.202-306; 7, с.324-374; 8, с.99-134; 19, с.7-28.
	1. Проблеми визначення поняття правотворчості: ознаки, функції, принципи. 2. Стадії та функції правотворчого процесу. 3. Види та форми правотворчості. 4. Нормотворчість судових органів: юридична практика та перспективи. 5. Юридична техніка та юридична термінологія. 6. Методологія удосконалення правотворчості в сучасній Україні.	
Тема №6. Методологічні аспекти процесу реалізації та тлумачення права.		3, с.54-93; 11, с.66-75; 12, с.73-84; 24, с.59-72.
	1. Методологічні підходи до визначення форм реалізації права. 2. Застосування права: поняття, характерні ознаки та стадії. 3. Засади та принципи застосування права. Акти застосування права. 4. Прогалини в законодавстві та способи їх подолання. 5. Методологічні витoki юридичного тлумачення. 6. Система способів тлумачення законодавства. 7. Види тлумачення.	

		Тема № 7 Методологія механізму правового регулювання у правовій системі України.	8, с.416-494; 9, с.159-187; 17, с.185-198;20, с.217-287.
		1. Поняття та структура механізму правового регулювання. 2. Правові відносини. Проблеми складу. 3. Стадії процесу правового регулювання. 4. Система та ознаки правових засобів у механізмі правового регулювання. 5. Сфера і межі правового регулювання. 6. Правові форми діяльності держави (загальна характеристика).	
		Тема № 8 Методологія юридичної процесуальної форми.	1, с. 17-24, 66-103, 108-118, 127-137; 5, с. 130-148.
		1. Природа, зміст, ознаки, види юридичного процесу. 2. Процесуальна форма як наукова конструкція. 3. Поняття процесуального провадження, його склад. 4. Особливості процесуальних правовідносин. 5. Процесуальне доказування. Предмет, способи збирання і закріплення доказів. 6. Процесуальні документи: функції, зміст, основні види. 7. Поняття й основні види стадій юридичного процесу.	

5. Індивідуальні завдання

5.1.1. Теми наукових робіт

1. Поняття юридичної науки та її структура.
2. Функції юридичної науки.
3. Зміст та структура юридичної науки.
4. Юриспруденція як система юридичних наук.
5. Об'єкт та предмет юриспруденції.
6. Поняття та зміст світогляду, типу юридичного наукового мислення, юридичної наукової парадигми.
7. Методологічні підходи юриспруденції.
8. Методи юриспруденції: види та зміст.
9. Історичне та логічне в праві.
10. Конкретне та абстрактне в праві.
11. Явище та сутність у праві.
12. Законодавча техніка.
13. Правила законодавчої стилістики.
14. Правила законодавчої логіки.
15. Юридична термінологія. Особливості мови закону.
16. Поняття юридичного терміна, його основні риси. Класифікація юридичних термінів
17. Особливості мови закону.

18. Поняття юридичного тлумачення.
19. Теорії юридичного тлумачення.
20. Способи юридичного тлумачення.
21. Традиції в праві і правова спадщина.
22. Динаміка правової культури. Способи (прийоми) викладення норм права.
23. Способи систематизації законодавства.
24. Особливості мови закону.
25. Класифікація юридичних термінів.
26. Техніко-юридичні частини нормативного тексту.
27. Особливість юридичного тлумачення.
28. Загальноправовий розвиток і збереження національної правової культури.
29. Поняття наступності у праві.
30. Теорія цінностей і право.
31. Правова аксіологія і правові цінності. Категорії «оцінки», «норми» і право.
32. Правовий нігілізм, правовий ідеалізм як оцінне ставлення особи до права.
33. Системність права.
34. Норма права як системне утворення.
35. Система права: поняття, структура.
36. Матеріальне і процесуальне право, їх співвідношення.
37. Політика: поняття, види.
38. Соціальна природа інтересу. Зв'язок права та інтересів.
39. Зв'язок інтересів особи з категоріями «права людини», «суб'єктивні права», «законні інтереси».
40. Співвідношення права та закону.
41. Правовий закон: поняття, ознаки.
42. Цінність розрізнення права та закону.
43. Недоліки ототожнення права і закону.
44. Критерії розмежування «правового закону» і «неправового закону».
45. Значення розрізнення права та закону (теоретичне, практичне).

6. Методи навчання

У навчальному процесі поєднуються традиційні методи викладання у вищій школі (проблемний, евристичний, репродуктивний), прийоми та форми викладання (лекція, семінарське заняття) з новими, що передбачають використання активних форм навчання (тестів різного рівня складності), різнопланової науково-дослідної роботи студентів під безпосереднім керівництвом викладача.

Поточний контроль засвоєння знань студентами здійснюється на кожному практичному занятті у формі усного опитування, тестування, заслуховування реферативних повідомлень, використання інших інтерактивних методів.

На *лекціях* відбувається формування фундаментальних, основоположних понять юридичної деонтології, ознайомлення з нормативно-правовою базою.

На *семінарських* заняттях відбувається контроль якості засвоєного навчального матеріалу, а також відпрацювання практичних вмінь.

Формою семінарських занять можуть бути колоквіуми (заняття, що проходять у вигляді опитування всіх студентів групи за темою семінарського заняття викладачем), виконання контрольних письмових робіт, що виконуються на протязі заняття. Крім того, семінари відбуваються у формі заслуховування та обговорення (дискусії) окремих питань чи доповідей студентів. Водночас ця форма аудиторного заняття використовується викладачем для більш детального розгляду окремих тем та категорій курсу. Це дає можливість, також, перевірити повноту засвоєння матеріалу, виявити недоліки, сприяти формуванню знань на проблемному рівні.

Підготовка до семінарського заняття відображається студентом у «робочому зошиті». В цитатній, тезовій, схематичній та інших формах фіксується результат роботи з рекомендованою літературою по темі семінарського заняття. Такі матеріали використовуються для відповіді на аудиторних заняттях, а також для усної доповіді по окремій тематиці і обов'язково при відпрацюванні пропущених занять.

У обов'язковому порядку студенти спираються у підготовці на рекомендовану методичними посібниками і настановами викладачів літературу: підручники, навчальні посібники, монографії, наукові статті у періодичних виданнях. Особливо важливі нормативно-правові акти, що стосуються питань теми семінарського заняття.

Завдання, які виконуються безпосередньо на практичному занятті в усній чи письмовій формі, з розподілом чи без розподілу на варіанти на розсуд викладача, проводяться з використанням інтерактивних методик (аналіз правових ситуацій, робота в малих групах, послідовне обґрунтування, правнича промова, незакінчене речення, стоп-кадр, та ін.). Крім того, практичні заняття відбуваються у формі заслуховування та обговорення (дискусії) окремих питань теми чи доповідей студентів для більш детального та повного засвоєння матеріалу, що має практичне значення.

Основними вимогами до виступу на практичному занятті є: високий науково-теоретичний рівень виступу; глибоке і всебічне розкриття змісту питання; органічний зв'язок теоретичного матеріалу з практичними питаннями; логічно злагоджений та аргументований виклад матеріалу; вміння робити обґрунтовані висновки.

В кінці заняття викладач підводить підсумки, оцінює виступи студентів, визначає завдання на наступні заняття.

Крім того, враховуються творчий підхід до розкриття питань, активність на занятті, доказовість та переконливість, методика викладення матеріалу, зв'язок його з практикою.

7. Перелік питань та завдань, що виносяться на підсумковий контроль

1. Поняття юридичної науки, її структура, функції.
2. Юриспруденція як система юридичних наук.
3. Об'єкт та предмет юриспруденції.
4. Поняття методології наукового дослідження.
5. Методологія юриспруденції.
6. Явище і сутність у праві.
7. Зміст і форма в праві.
8. Структура й елементи в праві.
9. Системність, систематизація і право.
10. Законодавча техніка.
11. Правові презумпції.
12. Правові фікції.
13. Юридичні конструкції.
14. Способи (прийоми) викладення норм права.
15. Способи систематизації законодавства.
16. Особливості мови закону.
17. Класифікація юридичних термінів.
18. Техніко-юридичні частини нормативного тексту.
19. Особливість юридичного тлумачення.
20. Теорії юридичного тлумачення.
21. Методологія юридичного тлумачення.
22. Юридичний процес: поняття, основні ознаки, види.
23. Особливість правотворчого, правозастосовного, контрольного процесу.
Процесуальна форма.
24. Об'єкт юридичного процесу.
25. Процесуальне доказування.
26. Процесуальні документи.
27. Поняття, основні види стадій юридичного процесу.
28. Методологія необхідності застосування категорії «істинність» до норм права. Поняття істинності норм права.
29. Традиції в праві і правова спадщина.
30. Західна традиція права.
31. Старий Завіт, Новий Завіт і право.
32. Правова культура і правова акультурація.
33. Динаміка правової культури.
34. Наступність у праві.
35. Теорія цінностей і право.
36. Цінності в праві.
37. Право як цінність.

38. Інструментальна цінність права.
39. Власна цінність права.
40. Соціальна цінність права.
41. Правовий нігілізм, правовий ідеалізм як оцінне ставлення особи до права.
42. Соціально-юридичний механізм регулювання суспільних відносин.
43. Правова соціалізація особи.
44. Юридична конфліктологія.
45. Право як інструмент соціального контролю.
46. Методологія юридичного прогнозування.
47. Ефективність норм права, правосвідомість і методологія їх дослідження.
Методологія соціально-юридичного дослідження.
48. Системність права.
49. Система права і система законодавства, їх співвідношення.
50. Співвідношення національного і міжнародного права.
51. Способи вирішення юридичних колізій.
52. Система права і правова система, їх співвідношення.
53. Види основних правових систем сучасності
54. Взаємозв'язок права і управління.
55. Співвідношення правової форми і змісту регульованих відносин.
56. Стимули і обмеження в праві.
57. Правовий режим.
58. Право і політика.
59. Правова політика.
60. Співвідношення права, політики, економіки.
61. Правове регулювання економіки.
62. Зв'язок права та інтересів.
63. Правове забезпечення інтересів особи, його рівні.
64. Зв'язок інтересів особи з категоріями «права людини», «суб'єктивні права», «законні інтереси».
65. Поняття «права людини», «суб'єктивні права», «законні інтереси», їх співвідношення.
66. Співвідношення права і закону.
67. Правовий закон: поняття, ознаки.
68. Цінність розрізнення права і закону.
69. Критерії розмежування «правового закону» і «неправового закону».
70. Значення розрізнення права і закону (теоретичне, практичне).

8. Критерії та засоби оцінювання результатів навчання здобувачів

Контрольні заходи включають у себе поточний та підсумковий контроль.

Поточний контроль.

До форм поточного контролю належить оцінювання:

- рівня знань під час семінарських, практичних, лабораторних занять;
- якості виконання індивідуальної та самостійної роботи.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських, практичних та лабораторних занять і має за мету перевірку засвоєння знань, умінь і навичок студентом з навчальної дисципліни.

У ході поточного контролю проводиться систематичний вимір приросту знань, їх корекція. Результати поточного контролю заносяться викладачем до журналів обліку роботи академічної групи за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Оцінки за самостійну та індивідуальну роботи виставляються в журнали обліку роботи академічної групи окремою графою за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Результати цієї роботи враховуються під час виставлення підсумкових оцінок.

При розрахунку успішності здобувачів вищої освіти в Університеті враховуються такі види робіт: навчальні заняття (семінарські, практичні, лабораторні тощо); самостійна та індивідуальна роботи (виконання домашніх завдань, ведення конспектів першоджерел та робочих зошитів, виконання розрахункових завдань, підготовка рефератів, наукових робіт, публікацій, розроблення спеціальних технічних пристроїв і приладів, моделей, комп'ютерних програм, виступи на наукових конференціях, семінарах та інше); контрольні роботи (виконання тестів, контрольних робіт у вигляді, передбаченому в робочій програмі навчальної дисципліни). Вони оцінюються за національною системою оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Результат навчальних занять за семестр розраховується як середньоарифметичне значення з усіх виставлених оцінок під час навчальних занять протягом семестру та виставляється викладачем в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою.

Результат самостійної роботи за семестр розраховується як середньоарифметичне значення з усіх виставлених оцінок з самостійної роботи, отриманих протягом семестру та виставляється викладачем в журналі обліку роботи академічної групи окремою графою.

Курсант (студент, слухач), який отримав оцінку «незадовільно» за навчальні заняття або самостійну роботу, зобов'язаний перескласти її.

Загальна кількість балів (оцінка), отримана здобувачем за семестр перед підсумковим контролем, розраховується як середньоарифметичне значення з оцінок за навчальні заняття та самостійну роботу, та для переводу до 100-бальної

системи помножується на коефіцієнт **10**.

$$\text{Загальна кількість балів (перед підсумковим контролем)} = \left(\frac{\text{Результат навчальних занять за семестр} + \text{Результат самостійної роботи за семестр}}{2} \right) * 10$$

Підсумковий контроль. Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на певному ступені вищої освіти або на окремих його завершених етапах.

Для обліку результатів підсумкового контролю використовується поточно-накопичувальна інформація, яка реєструється в журналах обліку роботи академічної групи. Результати підсумкового контролю з дисциплін відображуються у відомостях обліку успішності, залікових книжках студентів, **Присутність студентів на проведенні підсумкового контролю (заліку, екзамену) обов'язкова.** Якщо студент не з'явився на підсумковий контроль (залік, екзамен), то науково-педагогічний працівник ставить у відомість обліку успішності відмітку «не з'явився».

Підсумковий контроль (екзамен, залік) оцінюється за національною шкалою. Для переводу результатів, набраних на підсумковому контролі (екзамені, заліку), з національної системи оцінювання в 100-бальну вводиться коефіцієнт **10**, таким чином максимальна кількість балів на підсумковому контролі (екзамені, заліку), які використовуються при розрахунку успішності студентів, слухачів, становить - **50**

Підсумкові бали з навчальної дисципліни визначаються як сума балів, отриманих здобувачем протягом семестру та балів, набраних на підсумковому контролі (екзамені, заліку).

$$\text{Підсумкові бали навчальної дисципліни} = \text{Загальна кількість балів (перед підсумковим контролем)} + \text{Кількість балів за підсумковим контролем}$$

Студент, слухач, який під час складання підсумкового контролю отримав оцінку «незадовільно», складає підсумковий контроль (екзамен, залік) повторно. Повторне складання підсумкового контролю (екзамену, заліку) допускається не більше двох разів з кожної навчальної дисципліни, у тому числі один раз – викладачеві, а другий – комісії, що створюється навчально-науковими інститутами (факультетами). Незадовільні оцінки виставляються тільки в відомостях обліку успішності. Студентам, які отримали не більше як дві незадовільні оцінки (нижче ніж 60 балів) з навчальної дисципліни, можуть бути встановлені різні строки ліквідації академічної заборгованості, але не пізніше як за день до фактичного початку навчальних занять у наступному семестрі. Студенти, які не ліквідували академічну заборгованість у встановлений термін, відраховуються з Університету. Особи, які одержали більше двох незадовільних оцінок (нижче ніж 60 балів) за підсумковими результатами вивчення навчальних дисциплін з урахуванням підсумкового контролю, відраховуються з Університету.

Якщо дисципліна вивчається протягом двох і більше семестрів з семестровим контролем у формі підсумкового контролю (екзамену чи заліку), то результат вивчення дисципліни в поточному семестрі визначається як середньоарифметичне значення балів, набраних у поточному та попередньому семестрах.

$$\frac{\text{Підсумкові бали навчальної дисципліни}}{2} = \frac{\text{Підсумкові бали за поточний семестр} + \text{Підсумкові бали за попередній семестр}}{2}$$

Критерії оцінювання навчальної дисципліни (денна форма навчання)

Робота під час навчальних занять	Самостійна та індивідуальна робота	Підсумковий контроль
Отримати не менше 4 позитивних оцінок	Підготувати реферат, підготувати конспект за темою самостійної роботи, вирішити практичне завдання тощо.	Отримати за підсумковий контроль не менше 30 балів

9. Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка в балах		Оцінка за національною шкалою	Оцінка	
			Оцінка	Пояснення
12	97-100	Відмінно ("зараховано")	A	„Відмінно” – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою.
11	94-96			
10	90-93			
9	85 – 89	Добре ("зараховано")	B	„Дуже добре” – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані , якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального , робота з двома - трьома незначними помилками.
8	80-84			
7	75 – 79		C	„Добре” – теоретичний зміст курсу освоєний цілком , практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, які передбачені програмою навчання виконані , якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками , робота з декількома незначними помилками, або з однією – двома значними помилками.
6	70 – 74	Задовільно ("зараховано")	D	„Задовільно” – теоретичний зміст курсу освоєний не повністю , але прогалини не носять істотного характеру, необхідні практичні навички роботи з освоєним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано , деякі з виконаних завдань, містять помилки , робота з трьома значними помилками.
5	65-69			
4	60 – 64		E	„Достатньо” – теоретичний зміст курсу освоєний частково , деякі практичні навички роботи не сформовані , частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконані , або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального , робота, що задовольняє мінімуму критеріїв оцінки.
3	40–59	Незадовільно („не зараховано”)	FX	„Умовно незадовільно” – теоретичний зміст курсу освоєний частково , необхідні практичні навички роботи не сформовані , більшість передбачених програм навчання, навчальних завдань не виконано , або якість їхнього виконання оцінено числом балів, близьким до мінімального ; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання), робота, що потребує доробки
2	21–40		F	„Безумовно незадовільно” – теоретичний зміст курсу не освоєно , необхідні практичні навички роботи не сформовані , всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки , додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не приведе до значимого підвищення якості виконання навчальних завдань, робота, що потребує повної переробки
1	1-20			

10. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

10.1. Рекомендована література

10.1.1. Основна:

1. Антологія української юридичної думки: в 6 т.: Том 1. Загальна теорія держави і права, філософія та енциклопедія права/ Ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін.; упоряд. В. Д. Бабкін, І. Б. Усенко, Н. М. Пархоменко; відп. ред, В. Д. Бабкін, І. Б. Усенко. – К.: Видавничий Дім «Юридична книга», 2002. – 568с.
2. Баланд'є Ж. Політична антропологія: Пер. з фр. - К.: Альтерпрес, 2002. - 252 с.
3. Бандурка О., Пушкін О., Зайцев Л. Право і держава. Теоретичний аспект // Право України. – 1995. - № 1.
4. Бердяев Н.А. Философия неравенства. М., 1990.
5. Бердяев Н.А. Философия свободы. М., 1997.
6. Берман Г. Дж. , Рейд Ч. Дж. Римское право и общее право Европы // Гос-во и право. М., 1994. п 12.
7. Берман Г. Дж. Западная традиция права. Эпоха формирования. М., 1994.
8. Берман Г. Дж. Западная традиция права: эпоха формирования/ Г. Дж. Берман; пер. с англ. – 2-е изд. – М.: Изд-во МГУ; Изд. группа ИНФРА-М-НОРМА, 1998. – 387с.

10.1.2. Додаткова:

1. Бігун В. С. Антропологія, аксіологія та соціологія права. До питання про праворозуміння// Часопис Київського університету права/ В. С. Бігун. – 2005.– №4. – С.23-32.
2. Білуха М. Т. Методологія наукових досліджень: Підручник/ М. Т. Білуха – К.: Вища школа, 1987. – 271 с.
3. Бобровник С. В. Правове регулювання суспільних відносин та реалізація права // Правова держава. - Вип. 7. - К., 1996.
4. Бойко Ю. Законотворчість: поняття та структура / Ю. Бойко // Право України. — 2002. — № 5;
5. Бошно С.В. Соотношение понятий источник и форма права // Юрист. – 2001. - №10. – С.15-22.
6. Бугаєць О. Є. Правовідносини як елемент механізму правового регулювання / О. Є. Бугаєць // Вісник Запорізького юрид. ін-ту. — 2000. — №4;
7. Василюк С. Теорія поділу влади і судова влада в Україні // Право України. - 2002. - № 5.
8. Васильев А. М. Правовые категории. Методологические аспекты разработки систем категорий теории права/ А. М. Васильев. – М.: Наука, 1976. – 264с.

9. Власов Ю.Л. Проблемы толмачения норм права. - К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001.-180 с.
10. Гайворонський В. Джерела права // Вісник Академії правових наук України. – 2001. - №3. – С.56-65.
11. Гайдамака І. О. Правовий режим: поняття та види / І. О. Гайдамака / Державне будівництво та місцеве самоврядування. - 2008. - № 15. - С. 120 - 127.
12. Гегель Г.В.Ф. Философия права. М., 1990.
13. Гегель. Философия духа. (Энциклопедия философских наук. М., 1977). Т. 3.
14. Гердер И.Г. Идеи к философии человечества. М., 1977.
15. Гнатушенко Ю.В. Деякі аспекти генезису правовідносин // Держава і право. Юрид. і політ, науки. -2006. - Вил. 31. -С. 58-65.
16. Гнатюк М.Д. Загальна характеристика застосування права як особливої форми його реалізації // Часоп. Київ, ун-ту права.-2005.-№ 4.-С. 47-52.
17. Горшенев В. М. Законность как достояние правового государства / В. М. Горшенев // Проблемы обеспечения законности в механизме правоприменения. - Волгоград, 1991;
18. Горшенев В. М. Контроль как правовая форма деятельности / В. М. Горшенев, И. Б. Шахов. - М., 1967.
19. Горшенев В. М. Нетипичные нормативные предписания / В. М. Горшенев // Советское государство и право. —1978. — №3;
20. Горьова С. Нормотворча діяльність в умовах побудови в Україні правової держави / С. Горьова // Право України. — 2000. —№ 4;
21. Гревцов Ю. И. Правовые отношения и осуществление права / Ю. И. Гревцов. —Л., 1987;
22. Гураленко Н. Основні концептуальні підходи до розуміння категорії "джерело права" // Юрид. Україна. - 2007. - № 6. -С. 13-18.
23. Гусарєв С., Колодій А. Фундаменталізація теорії держави і права // Право України. - 2009. - № 4. - С. 194-196.
24. Давид Р. Жоффре-Спинози К. Основные правовые системы современности. М., 1996.
25. Дзейко Ж.О. Законодавча техніка в Україні: історико-теоретичне дослідження. – К. : ВПЦ «Київ. ун-т», 2007. – 360 с.
26. Дихтяр А.И., Рогожин Н.А. Источники права и судебная практика // Юрист. – 2003. - №1. – С.2-7.
27. Єрмоленко В. Щодо відмінностей між об'єктом правовідносин і об'єктом права // Право України. - 2004. - № 1. - С 136-139.
28. Железняк Н. Нормотворча діяльність як форма реалізації державної правової політики / Н. Железняк // Право України. — 2004. —№ 7;
29. Жеребкин В. Е. О нормативной природе юридических понятий / В. Е. Жеребкин. —Х., 1990;
30. Загальна теорія держави і права. Автор. кол. Кельман М.С., Мурашин О.Г., Хома Н.М.. — Львів.: Науковий світ. 2003.— 581 с.

31. Загальна теорія держави і права: підручник / За заг. ред. М.В. Цвіка, О.В. Петришина. — Х.: «Право», 2009. — 584 с.
32. Заєць А. Г. Тлумачення норм права: поняття та значення // Держава і право : зб. наукових праць. Юридичні і політичні науки. Вип. 25. — К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2004. — С. 47 – 52.
33. Заєць А. П. Законодавча діяльність : деякі питання методології, теорії і практики / А. П. Заєць // Українське право. - 1995 - № 1 (2);
34. Заєць А.Г. Тлумачення правових норм у сучасних умовах: функції та методи // Держава і право. Юрид. і політ, науки. - 2007. - Вип. 37 - С. 66-71.
35. Заєць А.П. Легалізація приписів держави як кінцева стадія правоутворення / А. П. Заєць // Державно-правова реформа в Україні: матеріали науково-практичної конференції (листопад 1997 р.)- — К., 1997;
36. Зайчук О.В., Оніщенко Н.М. Правові системи сучасності та тенденції їх розвитку // Право України. - 2002. - № 11. —С. 85-88.
37. Зеленецький В. С. Поняття і структура методології правознавства // Матеріали міжнародної науково-теоретичної конференції «Проблеми методології сучасного правознавства». К., 1996.
38. Зивс С.Л. Источники права. — М.: Наука, 1981.
39. Кант И. Критика чистого разума. М., 1994.
40. Кант И. Метафизические начала учения о праве//Соч. Т. 4.4. 2. М. 1965.
41. Касяненко Ю. Я. Обставини застосування права // Юридична енциклопедія : в 6 т. / [ред. кол. : Ю. С. Шемшученко (гол. ред. кол.) та ін.]. — К.: Укр. енцикл., 2002. — Т. 4 - С. 229;
42. Квіт С.М. Основи герменевтики. - К.: Вид. дім "Києво-Могилян.
43. Кельман М. Аналіз традиційності і новацій у розвитку теорії держави і права // Право України. - 2006. - № 9. - С. 38-42.
44. Керимов Д. А. Законодательная техника. Научно-методологическое и учебное пособие/ Д. А. Керимов. — М.: Изд-во МГУ, 2000. — 321с.
45. Керимов Д. А. Методология права: Предмет, функции, проблемы философии права. — 4-е изд./ Д. А. Керимов. — М.: Изд-во МГУ, 2008. — 521с.
46. Кисель О. М. Правове регулювання: проблеми підвищення ефективності / О. М. Кисель // Держава і право. 2001. - № 7.
47. Кистяковский Б. А. Социальные науки и право. Очерки по методологии социальных наук и общей теории права. М., 1916.
48. Ковальський В.С., Козінцев І.П. Правотворчість: теоретичні та логічні засади. - К.: Юрінком Інтер, 2005. - 192 с.
49. Козюбра М. Загальнотеоретична юриспруденція: радянська традиція та європейська перспектива // Українське право. — № 1 (18). — 2005.
50. Козюбра М. І. Методологія права: концептуальні підходи // Матеріали міжнародної науково-теоретичної конференції «Проблеми методології сучасного правознавства». К., 1996.

51. Козюбра М. І. Тенденції розвитку джерел права України в контексті європейських право-інтеграційних процесів/ М. І. Козюбра// Том 26: Наук. записки НУКМА. – Юрид. науки. – 2004. – С.3-9.
52. Козюбра М.І. Верховенство права - основоположний принцип правової і політичної систем України // Прав, система України: історія, стан та перспективи. У 5 т. - Х.: Право, 2008. -Т. 1. Методологічні та історико-теоретичні проблеми формування і розвитку правової системи України / За заг. ред. М.В. Цвіка, О.В. Петришина. – С. 148-173.
53. Козюбра М.І. Місце філософії права в системі суспільствознавства (до питання про дисциплінарний статус філософії права) // Пробл. філос. права. Т. 1. - К.-Чернівці: Рута, 2003. - С.27-32.
54. Коростей В. Проблеми правотворчості в Україні / В. Коростей // Право України. — 2004. — № 3;
55. Корчевна Л.О. Нормативний і дескриптивний підходи до права // Право і безпека. – 2002. - №4. – С.20-22.
56. Косинський В. Законодавчий процес та процедура, їх основні стадії та стани / В. Косинський // Право України. —1999- — № 6;
57. Костицький М. В. Необхідність трансформації юридичної методології як бази розвитку права/ М. В. Костицький // Український правовий часопис. – 2004. – Вип.7(12) – С.16-17.
58. Крисюк Ю. Соціальний та правовий порядок і стабільність суспільства: взаємозв'язки і взаємообумовленість / Ю. Крисюк // Право України. - 2007- - №7 - С 30—33;
59. Курінний Є. Об'єкт права: доктринальні питання визначення категорії // Там же. - 2003. - № 10. - С. 33-36.
60. Лисенков С.Л. До питання про сутність та зміст права.- В кн.: Проблеми удосконалення кримінального та кримінально-процесуального законодавства .- К., 1993.- с.79-82
61. Ллойд Д. Идея права: Пер. с англ. –М.: «Югона», 2000. – 416 с.
62. Лобода Ю. П. Правова традиція українського народу (феномен та об'єкт загальнотеоретичного дискурсу). – Львів: Світ, 2009. – 280с.
63. Лон Фуллер. Мораль права: пер. с англ.— М.: ИРИСЭН, 2007. — 307 с.
64. Лукьянова Е. Г. Теория процессуального права / Е. Г. Лукьянова. - М. : Норма, 2004.
65. Лутковська В. Застосування судами України при здійсненні правосуддя ст.6 Конвенції про захист прав і основних свобод людини / В. Лутковська // Право України. - 2004 - №8. - С 30 - 32;
66. Луць Л. А. Тенденції розвитку сучасної правової системи України та проблеми правової реформи / Л. А. Луць // Держава і право : зб. наук, пр. — Вип. 17 - К., 2002;
67. Луць Л.А. Європейські міждержавні правові системи та проблеми інтеграції з ними правової системи України (теоретичні аспекти). - К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. - 304 с.

68. Макаренко Л. О. Реалізація правових приписів: загальнотеоретичні проблеми / Л. О. Макаренко // Держава і право.—2000.—Вип.5—С. 3 - 9;
69. Максимов С. И. Методология права: на пути к новой парадигме // Матеріали міжнародної науково-теоретичної конференції «Проблеми методології сучасного правознавства», К , 1996.
70. Максимов С.И. Правовая реальность: Опыт философского осмысления. - Х.: Право, 2002. - 318 с.
71. Малишев Б.В. Судовий прецедент у правовій системі Англії. - К.: Праксис, 2008. - 344 с
72. Малько А. В. Правовая жизнь и правовая политика / А. В. Малько // Государство и право на рубеже веков. Проблемы теории и истории. - М.: ИГП РАН. - 2001.
73. Марченко О. Ю. Правовая герменевтика как методологическая основа толкования юридических текстов / О. Ю. Марченко // Проблемы законности.: респ. міжвідом. наук. зб. / [відп. ред. В. Я. Тацій]. —Харків : Нац. юрид. акад. України. —1998. — Вип. 35- — С. 18—22;
74. Мельников Ю. И. О гипотезе, диспозиции и санкции процессуальной нормы. Проблемы социалистической законности / Ю. И. Мельников. - Х., 1986.- вып. 17;
75. Мережко А. Юридическая семиотика и юридическая герменевтика / А. Мережко // Юридическая практика. — 2002. — 20 февр. (№8). — С. 6;
76. Методологические проблемы юридической науки: Сб. науч. тр./АН УССР. Ин-т государства и права: отв. ред. Н. И. Козюбра. – Киев: Наук. думка, 1990р. – 136с.
77. Михайлович Д. М. Толкование закона : монография / Д. М. Михайлович. — Х.: Изд-во Нац. ун-та внутр. дел, 2004. —198 с;
78. Оборотов Ю. М. Традиції та оновлення у правовій сфері: питання теорії (від пізнання до розуміння права): Монографія. – Одеса: Юрид. літ., 2002. – 280с.
79. Оборотов Ю.М. Традиції та новації в правовому розвитку. - О. : Юрид. літ., 2001. - 160 с.
80. Общетеоретическая юриспруденция: учебный курс // Учебник. – Одесса «Феникс». – 2011. – 436 с.
81. Овчаренко І. М. Місце конституційних законів в системі законодавства України. / І. М. Овчаренко //Вісник Запорізького юрид. ін-ту. — 1999 - № 4;
82. Олійник А. Законодавчий процес — його основні риси і особливості / А. Олійник // Право України. – 1998 - № 4;
83. Оніщенко Н.М. Правова система: проблеми теорії. Монографія. – К.,2002.
84. Оніщенко Н.М. Система права та система законодавства: співвідношення та перспективи розвитку // Держава і право: Зб. наук. пр. - вип. 15. - К, 2002.

85. Осауленко О., Пунько О. Зміцнення законності у правозастосовному процесі / О. Осауленко, О. Пунько // Право України. - 2004. - № 12. - с. 61-63;
86. Осипова Н. П. Законність як загальний принцип захисту прав людини (соціологічний аспект) / Н. П. Осипова // Проблеми законності. : респ. міжвідом. наук. зб. / [відп. ред. В. Я. Тацій]. — Харків : Нац. юрид. акад- України. – 1998 - Вип. 36. - С. 58-67;
87. Павлишин О. Правозастосування як об'єкт філософсько-правових досліджень / О. Павлишин // Право України. – 2004 - №8. - С 21 - 25;
88. Павлушина А. А. Теория юридического процесса и практики процессуального регулирования / под ред. В. М. Ведохин. - Самара, 2005.
89. Пархоменко Н.М. Джерела права: проблеми теорії та методології. - К.: Юрид. думка, 2008. - 326 с.
90. Пархоменко Н.М. Договір у системі форм права України. - К.: Логос, 2000.- 244 с.
91. Пархоменко Н.М., Легуша С.М. До визначення змісту загальних (філософських) методів теорії держави і права // Часоп. Київ. ун-ту права. - 2008. - № 1. - С. 26-31.
92. Петрова Л. В. Фундаментальні проблеми методології права, філософсько-правовий дискурс/ Л. В. Петрова. – Харків: Право, 1998. – 416с.
93. Петрова Л.В. Джерела права (критичний методологічний дослід) // Вісник Академії правових наук України. Х., 1997. п 1 (8).
94. Петрова Л.В. Методологія правознавства: філософський дискурс // Правознавство: Доповіді та повідомлення III Міжнародного конгресу українців. Х., 1996.
95. Петков В. П., Ворущило С. В. Співвідношення дисципліни і законності і діяльності ОВС / В. П. Петков, С. В. Ворущило // Вісник Запорізького юрид. ін-ту. — 2000. — № 4;
96. Плавич В.П. Сучасна концепція праворозуміння та його моделі // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Вип. 27. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2005. – С. 3-7.
97. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Джерела конституційного права України: поняття, види і система // Право України. - 2002.-№3.-С. 8-16.
98. Погребной И.М. Теория права. - Х., 2003.
99. Погребняк С. Л. Основоположні принципи права (змістовна характеристика): Монографія. – Х.: «Право». – 240 с.
100. Погребняк С. Про ознаки права // Вісн. Акад. прав, наук України. - 2008. - № 4 (55). – С. 13-21.
101. Погрібний І.М. Визначення та особливості структури процесуальних норм / І.М. Погрібний // Вісник ХНУВС. – 2008. - № 43. – С. 15 – 19.
102. Погрібний І.М. Особливості помилок у застосуванні права в залежності від стадії правозастосовного процесу // Науковий вісник Львівського

державного університету внутрішніх справ. – Серія юридична. – Зб. наукових праць. – Львів. – 2010.

103. Погрібний І.М. Проблема співвідношення правового впливу та правового регулювання в теорії права. – Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2006. - № 34.

104. Погрібний І.М., Матат Ю.І. Місце та роль юридичної техніки в механізмі правового регулювання. // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. Вип. 44., – 2009, С. 6 – 12.

105. Порівняльне правознавство: Навч. посібник / О. О. Погрібний, І. М. Погрібний, О. В. Волошенюк та ін. / За заг. ред. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АПрН України О. Н. Ярмиша – Харків: Вид-во Харківського нац. ун-ту внутр. справ, 2006. – 296 с.

106. Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / За ред.. М.В. Цвіка, О.В. Петришина – Т. 1. — Х.: «Право», 2008. — 726 с.

107. Прокопов Д.Є. Аналіз основних правових традицій в обґрунтуванні походження і розвитку права // Бюл. М-ва юстиції України. - 2007. - № 1. - С. 19 - 29.

108. Рабінович П. М. Юридична техніка законотворення в Україні: загальні проблеми / П. М. Рабінович // Вісник Академії правових наук України. - 1998. - №2;

109. Рабінович П. Праворозуміння "природне" та "легістське": неминучість співіснування // Право України. - 2009. - № 3. – С. 65-70.

110. Рабінович П. Проблеми трансформації методології вітчизняного правознавства: досягнення, втрати, перспективи // Вісн. Акад. прав. наук України. - 2002. - № 4. - С. 3-14.

111. Рабінович П.М. Право сучасної України: тенденції та суперечності розвитку // Правова система України. Питання теорії і практики. - К. 1993.

112. Рабінович П.М. Методологія правознавства і проблеми плюралізації // Вісник Академії правових наук України. – 1995. - № 3.

113. Рибалкін О. А. Принципи нормотворчої діяльності / О. А. Рибалкін // Вісник Запорізького юрид. ін-ту. — Вип. 3 - 1999;

114. Рикер П. Конфлікт інтерпретацій. Очерки о герменевтике/ П. Рикер. – М.: Медиум, 1995. – 393с.

115. Рогожин А., Тягло О. До новітньої методології українського права // Право України. - 1998. - №7. - С. 123-126.

116. Розин В. М. Генезис права. М.: NOTA BENE, 2001, 208 с.

117. Роулс Дж. Теория справедливости. Гл. I // Вопросы философии. М. 1994..

118. Ручкин Е.Б. К вопросу о нормативности права // Пробл. законности. - 2001. Вип. 46 - С. 3-9.

119. Самсін І.Л. До проблем про буквальне та асоціативне тлумачення актів податкового законодавства. – Актуальні проблеми держави і права. – Зб. наукових праць. Вип. 36., Одеса, 2007. С. 465.

120. Сарновська С.О. Інструменти та засоби правового регулювання // Бюл. М-ва юстиції України. - 2008. - № 2. - С. 21-28.
121. Свобода и закон / Бруно Леони: Пер. з англ. В. Кашкина под ред. А. Куряева. – М.: ИРИСЗН, 2008. – 308 с.
122. Селіванов В. М. Правова реформа і методологія дослідження фундаментальних проблем юридичної науки// Вісник Академії правових наук України. –1998. – №4(15) – С.3-17.
123. Селіванов В. М. Проблема методологічної обґрунтованості вітчизняного правознавства та юридичної практики/В. М. Селіванов// Право України. – 1998. – №12. – С.34-43.
124. Селіванов В., Діденко Н. Правова природа регулювання суспільних відносин // Право України. - 2000. - № 10. - С. 10-20.
125. Селіванов В.М. Право і влада суверенної України: методологічні аспекти. - К.: Ін Юре, 2002. - 724 с.
126. Сердюк О. В. Соціологічний підхід у сучасному правознавстві: пізнання соціальності права. Монографія. – Х.: «Яшма», 2007. – 320 с.
127. Сіренко В. Ф. Теоретико-методологічні проблеми законності / В. Ф. Сіренко, Є. Б. Кубко, С. В. Бобровник та ін. // Правова держава. — Вип. 10.—К., 1999;
128. Сливка С. С. Природне та надприродне право: у 3ч. – Ч.1: Природне право: історико-філософський погляд/ С. С. Сливка. – К.: Атіка, 2005. – 224с.
129. Сліденко І.Д. Тлумачення конституції: питання теорії і практики в контексті світового досвіду. - О.: Фенікс, 2003. - 234 с.
130. Сорокин В. Д. Правовое регулирование: предмет, метод, процесс // Правоведение. - 2000. - № 4.
131. Спасибо-Фатеева І. "Трансцендентна судова мімікрія", або про принципи права, аналогію закону та права у судовій практиці // Вісн. Акад. прав, наук України. - 2003. - № 4 (35). -С 137-148.
132. Стрельцова О.В. Актуальні питання джерел права в аспекті правоутворення // Держава і право. Юрид. і політ, науки. -2008. -Вип. 39. – С. 47-53.
133. Сырых В. М. Метод правовой науки. - М., 1980.
134. Таманага Б. Верховенство права: історія, політика, теорія: Пер. з англ. - К.: Вид. дім "Києво-Могилян. акад.", 2007. -208 с.
135. Тарахонич Т. І. Механізм правового регулювання: теоретико-правові аспекти // Правова держава. -Вип. 13. -К., 2002.
136. Тарахонич Т. І. Місце правових відносин в системі елементів механізму правового регулювання// Правова держава. - Вип. 14. - К., 2003.
137. Тацій В. Ю. Методологічні проблеми правової науки на етапі формування правової, демократичної, соціальної держави. Методологічні проблеми правової науки: Матеріали міжнародної наукової конференції, 13-14 грудня 2002 р.,Харків/ Упорядники М. І. Папов, Ю. М. Громовий, В. Ю. Тацій. – Х.: Право, 2003. – С.5-13.

138. Тацій В., Тодика Ю. Питання меж тлумачення Конституційним Судом Конституції та законів України // Вісн. Акад. прав, наук України. - 2001. - № 4 (27). – С. 31 -40.

139. Тацій В.Я., Тодика Ю.М. Методологічні питання розвитку конституційного процесу // Матеріали міжнародної науково-теоретичної конференції «Проблеми методології сучасного правознавства». К., 1996.

140. Теорія держави і права. Академічний курс / [Оніщенко Н.М., Заєць А.П., Журавський В.С., та ін.]; за ред. О.В. Зайчука. — К.: Юрінком Інтер, 2006. — 688 с.

141. Теорія держави і права: навчальний посібник / за заг. ред. І.М. Погрібного., Х.: 2010. – 277 с.

142. Тимошенко В.І. Психологічна теорія держави // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Вип..27. – К.: Ін-т держави і права ім.. В.М. Корецького НАН України, 2005.

143. Тихомиров О. Д. Методологічні особливості досліджень юридичної компартивістики як соціального інституту/ О. Д. Тихомиров// Підприємництво, господарство і право. – 2006. – №3. – С.3-6.

144. Тихомиров О. Методологія юридичної компартивістики: проблеми філософського осмислення // Право України. - 2006. -№ 2. - С. 32-34.

145. Тихомиров О. Д. Методологічні підходи юриспруденції// Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності): Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб./ О. Д. Тихомиров, С. Д. Гусарєв. – К.: Знання, 2006. – С.78-85.

146. Тімочко О.Ю. Про предмет і об'єкт теорії держави та права // Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ. Сер. юрид. -Л.: Львів, держ. ун-т внутр. справ, 2007. - Вип. 2. - С. 64 - 70.

147. Ткаченко Ю. Г. Методологические вопросы теории правоотношений/ Ю. Г. Ткаченко. – М.: Наука, 1980. – 393с.

148. Фальковський А. Аксіологічний підхід у методології юриспруденції: філософсько-антропологічний вимір // Антропологія права: філософський та юридичний виміри: Ст. учасн. Третього всеукр. "круглого столу" (м. Львів, 23-24 лист. 2007 р.). -Л.: Сполом, 2008. - С. 332-339.

149. Фатхутдінова О. В. Особливості, мета та призначення законотворчого процесу / О. В. Фатхутдінова // Наукові записки Київського інституту туризму, економіки і права. — Вип. 1. — К., 2001;

150. Цвік М. В. Методологічне значення принципів права // Матеріали міжнародної науково-теоретичної конференції «Проблеми методології сучасного правознавства». К., 1996.

151. Цвік М. Основні напрямки наукових досліджень в галузі теорії та історії держави і права // Вісн. Акад. прав. наук України - 2003. - № 2-3 (33-34). - С. 25-37.

152. Циппеліус Р. Юридична методологія: Пер. з нім. – К.: «Реферат», 2004. – 176с.

153. Черданцев А. Ф. Понятие и функции юридической науки/ А. Ф. Чердацев. – Екатеринбург: Мысль, 1993. – 190с.
154. Черданцев А. Ф. Юридические конструкции, их роль в науке и практике/ А.Ф. Черданцев// Правоведение. – 1972. – №3. – С.82-87.
155. Чернобель Г. Т. Проблема истинности и научной достоверности в правоведении// Методологические проблемы советской юридической науки/ Г. Т. Чернобель. – М.: Юрид. лит., 1980. – 190с.
156. Чефранов В. О. Нормативний і дескриптивний підходи до права (логіко-деонтичний дискурс) // Правознавство: Доповіді та повідомлення III Міжнародного конгресу українців. Х., 1996.
157. Чистое учение о праве Ханса Кельзена. Сборник произведений. М., 1986.
158. Шаповал В. М. До питання про філософські підвалини дослідження права // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми методології сучасного правознавства». К., 1996.
159. Шевчук С Судова правотворчість: світовий досвід і перспективи в Україні. - К.: Реферат, 2007. - 640 с.
160. Шемшученко Ю.С. Юридична наука в незалежній Україні // Право України. – 1992. - № 7.
161. Шершеневич Г. К. Общая теория права. Философия права. Т. 1. Часть теоретическая. М., 1910.
162. Шульга А.М. Людина та багатомірний владний простір її життєдіяльності // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія: Право., 2009 – №841. – Випуск 1 (5). – С. 71–76.
163. Ющик О. І. Юридична техніка: проблеми визначення поняття// Парламентаризм в Україні: теорія та практика/ О. І. Ющик. – К., 2001. – С.645-648.